

**SOTA, MEDIA JA SUOMALAINEN LAPSI -
ARGUMENTAATIOANALYYSI LEHDISTÖN
ENSIREAKTIOSTA VENÄJÄN HYÖKKÄYKSEEN
UKRAINASSA HELMIKUUSSA 2022**

Teemu Lähde
Kandidaatintutkielma
Journalistiikka
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden
Tekijä Teemu Lähde	
Työn nimi Sota, media ja suomalainen lapsi – argumentaatioanalyysi lehdistön ensireaktiosta Venäjän hyökkäykseen Ukrainassa helmikuussa 2022	
Oppiaine Journalistiikka	Työn tyyppi Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 26
Ohjaaja Lauri Haapanen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä kandidaatintutkielmassa selvitän, miten suomalainen media käsitteli Ukrainan sotaa koskevan mediasisällön vaikutuksia suomalaisiin lapsiin ensimmäisen kahden viikon aikana Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan helmikuussa 2022. Tutkin, millaisia mielipiteitä ja argumentteja asiasta esitettiin. Tutkimusaineistooni kuuluvat aiheeseen liittyviä argumentteja sisältävät jutut Helsingin Sanomista, Ilta-Sanomista ja Yleisradiolta.</p> <p>Toteutin tutkimuksen argumentaatioanalyysinä Stephen E. Toulminin tapaan. Arvioin jokaisen aineistooni kuuluvan artikkelin sisältämän aiheeseen liittyvän argumentin kyseisen menetelmän avulla. Etsin aineistosta useita argumentteja yhdistäviä tekijöitä ja muodostin niiden perusteella kategorioita, joihin jaoin argumentteja. Tein tällä tavalla yhteenvetoa siitä, millaista aineiston argumentaatio on.</p> <p>Tutkielmassa selvisi, että tutkimusaineistossa esiintyy runsaasti mielipiteitä ja argumentteja, joiden mukaan sota-aiheinen mediasisältö vaikuttaa tai voi vaikuttaa lapsiin henkisesti negatiivisesti ja lisää esimerkiksi ahdistusta. Lisäksi aineistossa esitettiin usein ajatus, että jollakin taholla, kuten vanhemmilla, kouluilla tai yhteiskunnalla yleisesti on velvollisuus lisätä lasten turvallisuuden tunnetta, jota sota ja sen mediarepresentaatiot horjuttavat. Lisäksi aineistossa esiintyi näiden kahta mielipiteiden ja argumentin tyyppejä harvemmin mielipiteitä ja argumentteja, joissa esimerkiksi puhuttiin tiedonvälityksen tärkeydestä yhteiskunnassa ja kritisoitiin sosiaalisen median vaikutuksia lapsiin.</p>	
Asiasanat argumentointi, lapset (ikäryhmät), lasten oikeudet, mediakritiikki, sodat, sosiaalinen media, uutiset	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, Kieli- ja viestintätieteiden laitos	

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Aineiston argumenttien määrä kategorioissa ja jutuissa 13

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KIRJALLISUUSKATSAUS	4
3	AINEISTO JA METODIT	7
	3.1 Tutkimusaineisto	7
	3.2 Toulminin malli	8
	3.3 Tutkimus käytännössä	9
4	TULOKSET	12
	4.1 Sotamediasta ahdistuvat lapset	13
	4.2 Turvallisuutta tuottavat aikuiset	14
	4.3 Muut kategoriat	15
	4.3.1 Tiedonvälityksen puolustaminen	15
	4.3.2 Sosiaalisen median käytön rajoittamisen kannattaminen	16
	4.3.3 Iltapäivälehtien näkyvyyden vähentämisen kannattaminen	16
	4.3.4 Sosiaalisen ja perinteisen median vertailu	17
	4.3.5 Sosiaalisen median kritisointi disinformaatioon vedoten	17
	4.3.6 Nykyajan ja menneisyyden vertailu	18
	4.3.7 Lasten yksilöllisyys reagoinnissa	18
5	POHDINTA	20
	5.1 Aiempikin sukupolvi ahdistui	20
	5.2 Rankat uutiset lapsen maailman rikkojana	22
6	PÄÄTÄNTÖ	25
	6.1 Tutkimuksen arviointi	25
	6.2 Jatkotutkimusaiheita	26

KIRJALLISUUS

LIITE 1: LISTA AINEISTOISTA

1 JOHDANTO

Tässä kandidaatintutkielmassa selvitän, millainen oli suomalaisen median ensireaktio Venäjän helmikuussa 2022 Ukrainaan kohdistamaan suurhyökkäykseen. Tuolloin Suomessa käytiin valtakunnallista keskustelua sotaa koskevien mediasisältöjen vaikutuksesta lapsiin. Tutkin, mitä eräissä maan merkittävimmissä tiedotusvälineissä kirjoitettiin aiheesta.

Venäjän asevoimien 24. helmikuuta 2022 aloittama hyökkäys järkytti suomalaisia ja Venäjän toimet tuomittiin laajalti Suomessa. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö ilmoitti samana päivänä Suomen tuomitsevan hyökkäyksen ja vaativan, että Venäjä lopettaa sotilaalliset toimet (Valtioneuvosto, 2022).

Suomalainen perinteinen media otti Ukrainan sodan heti hyökkäyksen alettua tarkkaan seurantaan. Sotaa koskevaa sisältöä julkaistiin runsaasti myös sosiaalisessa mediassa. Sotaa koskevan mediasisällön mahdollisesta yleisölle koituvista haitoista kannettiin suurta huolta, koska sota on henkisesti kuormittava aihe. Pian Venäjän hyökkäyksen jälkeen Suomessa esitettiin, että Suomen iltapäivälehdet, eli Ilta-Sanomat (IS) ja Iltalehti (IL) ja niiden lööpit ovat niin pelottavia, että niiden näkyvyyttä julkisessa tilassa pitäisi vähentää. Lööppi on painettua iltapäivälehden irtonumeroa markkinoiva juliste.

Merkittävänä keskustelun aloittajana voidaan pitää kaarinalaisen ruokakaupan K-Market Littoisen kauppiaan lööppeihin liittyvää Instagram-päivitystä. Päivityksen mukaan kauppa piilotti iltapäivälehtien lööpit lehtitelineistään 28. helmikuuta 2022 (K-Market Littoinen, 2022). Lisäksi lehdet käännettiin nurin päin telineissä niin, että niiden etusivut eivät näkyneet. Lööppien tilalle kiinnitettiin teksti, jossa luki: ”Haluan suojella perheen pienimpiä heille tarpeettomilta kuvilta sekä uutisilta emmekä siksi laita iltapäivälehtien lööppejä toistaiseksi esille”. Päivitys sai runsaasti huomiota ja sitä jaettiin paljon. 16. marraskuuta 2022 päivityksellä oli lähes 9 000 tykkäystä.

Median yleisön edustajien julkisesti, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa esittämät kommentit olivat yleisesti kaupan päätöstä kiittäviä. Journalistit taas vastustivat

lööppien piilottamista hyvinkin suorasanaisesti. Esimerkiksi muun muassa HS:lle työskennellyt toimittaja Tuukka Tervonen kutsui päätöstä tviitissään ”naurettavaksi pelleilyksi” (Tervonen, 2022).

Savon Sanomien toimittaja Asta Tenhunen taas tviittasi kuvat päivän lööpeistä 1. maaliskuuta 2022. Hän kirjoitti:

”Kun elämässä tapahtuu yllättävää, osa ihmisistä hyperventiloit. Hyökätään esim. median kimppuun ja kauhistellaan – kuulemma lasten takia, vaikka lapset samaan aikaan katsoo Tiktokissa räjäytysvideoista Kiovesta. Ip-lehdet ovat tehneet tärkeää työtä #UkrainanSota-uutisoinnissa.” (Tenhunen, 2022.)

Keskustelu ei jäänyt huomaamatta myöskään kritiikin kohteessa. IS reagoi leh-
tensä kääntämiseen telineissä painamalla 3. maaliskuuta leh-
tensä takakanteen visu-
aalisesti näyttävän kuvan Ukrainan lipusta sekä Ukrainaa, omaa journalismiaan ja va-
paata tiedonvälitystä puolustavan lyhyen kirjoituksen. IS:n toimittaja Niko Karvanen
tviittasi tapauksesta sanoen, että ”kääntely ei auta ketään” (Karvanen, 2022).

Keskustelu kosketti läheisesti journalismin etiikkaa ja lehdistön toimintaedelly-
tyksiä, jotka ovat kiintoisia aiheita journalistiikassa. Kauppias ja hänen ratkaisuaan
tukevat keskustelijat olivat sitä mieltä, että iltapäivälehtien julkiseen tilaan tuoma si-
sältö on epäeettistä. Päätös kansien ja lööppien piilottamisesta taas saattoi vähentää
lehtien myynti- ja lukijamääriä, koska lehtien lööpit ja kannet on tarkoitettu irtonume-
ron ostamiseen kannustaviksi elementeiksi, jollaisia kaupoissa ei yleensä muuten ole.

Ihmisten asiaa koskeviin mielipiteisiin vaikuttaa käsittääkseni se, millainen lapsi
koskeva ihmiskuva heillä on. Lapsille suunnattujen uutisten voidaan nähdä ”haas-
tavan käsitystä lapsuudesta viattomuuden, kokemattomuuden ja haavoittuvuuden
ajanjaksona, jolloin heitä tulisi suojella informaatiolta heidän naiivien, optimististen
maailmankuviensa suojelemiseksi” (Alon-Tirosh, 2017, 133). Ajatus on yleistettävissä
myös laajalle yleisölle tarkoitettuihin uutisiin. Tällainen lapsuuden ymmärrys jaetaan
myös lasten uutisten tekijöiden keskuudessa. Esimerkiksi israelilaisten lapsille suun-
nattujen televisiouutisten tekijöiden tiivistettiin Alon-Tiroshin (2017) tutkimuksessa
ajattelevan, että ”kaikki [lapset] – elävät omassa maailmassaan – ’lasten maailmassa’”
(Carter, 2013, viitattu lähteessä Alon-Tirosh, 2017, 143). Palaan pohdintaluvussa tä-
män teeman käsittelyyn.

Tutkielmani tutkimuskysymys on: *Millaisia mielipiteitä ja argumentteja tutkitta-
vissa medioissa esitettiin tutkittavan ajanjakson aikana Ukrainan sotaa koskevan mediasisällön
vaikutuksesta suomalaisiin lapsiin?*

Tutkimuksen tekoa puoltaa se, että vastaavaa tai samankaltaista tutkimusongel-
maa käsitteleviä tutkimuksia ei ole toistaiseksi olemassa. En löytänyt kirjallisuuskat-
sauksessani lainkaan tutkimusta siitä, miten journalismissa on puhuttu sota-aiheita

tai siihen verrattavissa olevia ilmiöitä käsittelevän median vaikutuksista lapsiin, julkaistiin journalismia sitten missä päin maailmaa tahansa, tai kuluttakoot sitä minkämaalaiset lapset tahansa.

Tutkimukseni kannalta on olennaista määritellä käsite ”lapsi”. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksessa vuonna 1989 hyväksytty ja Suomessa lainsäätösena vuodesta 1990 voimassa ollut hyväksytty lapsen oikeuksien yleissopimus määrittelee lapseksi jokaisen alle 18-vuotiaan henkilön (Lapsenoikeudet.fi, 2023). Käytännössä mediassa ja arkipuheessa sanaa käytetään kuitenkin myös tarkoittamaan tätä iällisesti nuoremaksi rajattua ihmisjoukkoa. Kielitoimiston sanakirja määrittelee lapsen muun muassa ”ihmiseksi syntymästä murrosikään” (Kotus, 2022, s.v. *lapsi*).

Tutkielma etenee seuraavasti: Esittelen ensin tutkimukseni teoreettista viitekehystä kirjallisuuskatsauksella. Sitten esittelen tutkimukseni aineiston, tutkimusmenetelmäni ja tutkimuksen etenemisen käytännössä. Tämän jälkeen esittelen tutkimustulokseni argumentaatioanalyysin perusteella tehdyn kategorisoinnin mukaisesti. Pohdintaluvussa käsittelem tutkimustuloksia ja suhteutan niitä aiempaan tutkimukseen. Päätän tutkimuksen sen arviointiin ja laatimieni jatkotutkimusaiheiden esittelyyn.

2 KIRJALLISUUSKATSAUS

Tätä tutkielmaa varten selvitin, onko tutkimusaiheeni tutkittu aiemmin, enkä löytänyt vastaavia tutkimuksia. Jouduin siis laajentamaan seulaani tutkimusten etsimisessä ja siirryin hakemaan tutkielman teoreettiseksi viitekehikseksi tutkimuksia, jotka käsittelevät sotaa käsittelevien mediasisältöjen vaikutuksia lapsiin, jotta voisin vertailla aineistostani löytyviä tuloksia tutkimustietoon. Selvisi, että tutkimuksia, joissa käsitellään rajatusti sotaa koskevan mediasisällön vaikutuksia lapsiin, on löydettävissä, mutta niukalti.

Toivonen ja Cullingford tutkivat 1990-luvulla suomalaisten lasten reaktioita Persianlahden sotaan. Tutkimuksessa oli tutkittavana otos, joka edusti koko senhetkistä suomalaista 9–15-vuotiasta väestöä. Tutkimuksessa pyrittiin saamaan vastauksia kysymyksiin, kuten ”millaista tietoa lapset keräävät Persianlahden sodan tapaisista mediatapauksista” ja ”lisäävätkö sodankuvaukset yleistä ahdistuneisuutta”. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeilla, joita tutkittavat täyttivät 24. tammikuuta 1991 (sodan ollessa käynnissä) ja 4. maaliskuuta 1996 (sodan ollessa loppunut noin viisi vuotta sitten). (Toivonen & Cullingford, 1997, 3.) Käsittelen pohdintaluvussa, miksi tutkimuksen tarjoama tieto on relevanttia tutkielmani kannalta ja reflektoin tutkimustuloksiani sen pohjalta.

Hoffner ja Haefner olivat tutkineet lasten suhdetta Persianlahden sotaa koskeviin uutisiin pian sodan jälkikäteen arvioituna lopettaneen (Toivonen & Cullingford, 1997, 6) tulitauon alkamisen jälkeen. Tutkimuksen tekijät haastattelivat 80:ä noin 9–12-vuotiasta yhdysvaltalaisista koululaista huhtikuussa–toukokuussa 1991. Haastattelut aloitettiin vain noin kuukauden kuluttua tulitauon julistamisesta. (Hoffner & Haefner, 1994.)

Tutkijat pyrkivät selvittämään, mikä Persianlahden sotaa koskevissa uutisissa kiinnosti lapsia. Vastaajista 82,5 prosenttia ”pystyi nimeämään vähintään yhden syyn uutisten katsomiseen”. Vastaajista 13,8 prosenttia nimesi kaksi syytä. Yli 95 prosenttia

tutkittavien nimeämistä syistä oli jaoteltavissa kolmeen syyhyn: niin sanottuihin *valvontaan* (surveillance), *vakuuttumisen tarpeeseen* (need for reassurance) ja *viihtymiseen* (entertainment). *Valvonta* määriteltiin tutkimuksessa ”tahdoksi pysyä informoituna uutisarvoisesta tapauksista sodan aikana”. Sen nimesi uutisista kiinnostumisen motiivikseen tutkittavista 26,3 prosenttia. *Vakuuttumisen tarve* määriteltiin ”haluksi kuulla hyvistä uutisista ja liittokunnan [johon Yhdysvallat kuului] valmiuksista”. Sitä osoitti tutkittavista 20 prosenttia. *Viihtyminen* määriteltiin ”sodan uudenslaisista tai jännittävistä aspekteista nauttimiseksi niiden itsensä vuoksi”. *Viihtyminen* oli yleisin Persianlahden sotaa koskevien uutisten katsomien motiivi. Sitä osoitti 32,5 prosenttia tutkittavista. (Hoffner & Haefner, 1994.)

Tutkimuksessa selvisi, että ”lapset, jotka tunsivat itsensä enemmän henkilökohtaisesti haavoittuvaiseksi ja kokivat enemmän kestäväää järkytetyneisyyttä Persianlahden sodasta” olivat muita lapsia kiinnostuneempia ”neutraaleista tai taustauutisista (mutta eivät uhriutisista)” ja välttelivät uutisia sodasta muita lapsia enemmän. Tutkimuksessa ei kuitenkaan pystytty osoittamaan kausaalisuhdetta lasten henkilökohtaisen tilanteen ja heidän uutisenkulutustapojensa välille. (Hoffner & Haefner, 1994.)

Alon-Tiroshin (2017) tutkimuksessa selvitettiin, millaisia näkemyksiä israelilaisilla lasten televisiouutisten tekijöillä on siitä, millaisia lapsille suunnattujen uutisten pitäisi olla. Tutkimuskysymyksinä olivat ”millainen visio lapsuudesta johdattelee sisällöntuottajien päätöksentekoa” ja ”millainen on se näkemys uutisista, jonka pohjalta sisällöntuottajat tekevät työtään”. (Alon-Tirosh, 2017 132–135.) Tutkimukseen haastateltiin 15 televisiojournalistia, jotka työskentelivät kolmen lasten uutisohjelman tuotannossa Israelissa (Alon-Tirosh, 2017, 136). Tutkimuksen tiivistelmässä kerrotaan, että ”haastattelut – kuvaavat uskomusta, että uutiset pitäisi mukauttaa lasten kognitiivisiin ja emotionaalisten kykyihin varmistamalla, että ne ovat ymmärrettäviä ja kiinnostusta herättäviä ja sisältävät sekä tavallisia uutisia ja sisältöä, joka liittyy lasten elämään, saavuttaen tasapainon raskaamman ja kevyemmän sisällön välillä, ja luoden nuorekkaan ilmapiirin” (Alon-Tirosh, 2017, 132).

Mäkilä (2022) selvitti maisterintutkielmassaan, ”miten suomalaiset mediatalot suuntaavat uutisisältöä lapsille ja nuorille ja miten mediatalot käsittävät lapsille suunnitellut uutiset” (Mäkilä, 2022, 2). Tutkielman tutkimuskysymykset olivat ”miten suomalaiset uutismediat määrittelevät lapset ja nuoret uutistenkuluttajina?” ja ”millaisia mahdollisuuksia ja haasteita lapsille ja nuorille tarkoitettussa uutisoinnissa on uutismedioiden näkökulmasta sosiaalisessa mediassa ja perinteisemmissä kanavissa?” (Mäkilä, 2022, 20).

Tutkimusta varten haastateltiin 12:a suomalaisten lapsille suunnattujen journalistien medioiden journalistia (Mäkilä, 2022, 25). Tutkimuksessa selvisi muun muassa, että ”mediatalojen edustajat pitivät lapsia tiedostavina, ympäristöstään kiinnostuneina kuluttajina, joille on tärkeää tarjota tietoa maailman asioista ja ajankohtaisista

aiheista” (Mäkilä, 2022, 33). Alon-Tiroshin haastateltavien tavoin he näkivät, että lasten uutisten laadinnassa pitää panostaa sisällön ymmärrettävyyteen ja mielenkiintoisuuteen (Mäkilä, 34–35). Vertailen pohdintaluvussa esimerkkien kautta Alon-Tiroshin ja Mäkilän tutkimusten esiin nostamia journalistien käsityksiä lapsille suunnattujen uutisten erityispiirteistä uutistuotannon kentällä.

Kuten tämän luvun alussa totesin, rajatusti juuri sotaa koskevan mediasisällön vaikutuksia lapsiin on tutkittu niukalti. Sen sijaan lasten pelkoreaktioita uutisiin yleisemmin koskevia tutkimuksia on löydettävissä laajemmin. Yhdysvalloissa tutkijoita on kiinnostanut erityisesti sen tutkiminen, miten televisiouutiset vaikuttavat lapsiin. Tällainen tutkimusaihe on koettu Yhdysvalloissa alueellisesti kiinnostavaksi, koska televisiouutisia on kulutettu maassa runsaasti. Yhdysvalloissa on mahdollista kuluttaa kotimaista televisiouutisvirtaa koko valveillaoloaikansa, koska maan tv-kanavaverkostossa on saatavilla kanavia, jotka esittävät ympärivuorokautisesti uutis- ja ajan-kohtaisohjelmia. Suomessa tällaisia kanavia ei ole koskaan ollut. Lähes yksi kolmasosaa amerikkalaislapsista elivät 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä taloudessa, jossa televisio oli päällä koko ajan tai lähes koko ajan (Rideout, V. J., & Hamel, E., 2006, viitattu lähteessä Riddle ym., 2012, 279).

Riddle ym. tutkivat 2010-luvun alussa pelkoreaktioita, jotka aiheutuivat arkisesta uutisille altistumisesta ajanjaksona, jolloin ”hiljattaista kriisiä tai tärkeää tapausta” ei ollut käsillä (Riddle ym., 2012, 278). He toteuttivat 218:lla 5–12-vuotiaalla kalifornialaislapsella aiheesta kyselytutkimuksen (Riddle ym., 2012, 284.) Tutkimustuloksissa selvisi, että 83,3 prosenttia tutkittavista näki ainakin joskus televisiouutisia. Näistä vastaajista 42,3 prosenttia oli nähnyt televisiossa jotakin, joka oli pelottanut heitä. Yhteensä televisiouutisista pelkoreaktion oli siis saanut 35,3 prosenttia tutkittavista. (Riddle ym., 2012, 285.)

Tutkimuksessa kävi ilmi, että ”pelkoreaktiot tv-uutisiin lisääntyvät iän myötä” (Riddle ym., 2012, 290). Seitsemän–12-vuotiaista tv-uutisia joskus nähneistä tutkittavista pelkoreaktion saaneita oli 46 prosentilla ja kaikista tämän ikäryhmän tutkittavista pelkoreaktion oli saanut 41,3 prosenttia (Riddle ym., 2012, 285). Riddlen ym. mukaan tällainen löydös on muutenkin lasten pelkoa koskevassa tutkimuskirjallisuudessa olemassa ”äärimmäisen vankkana”. Riddle ym. tulkitsevat Morisonin ym. vuonna 1981 tekemää tutkimusta niin, että ”vanhemmat lapset yksinkertaisesti ymmärtävät uutissisällön todellisuuden ja vakavuuden nuorempia lapsia paremmin”. (Riddle ym., 2012, 290.) Päättäntöluvussa esittelen edellä mainitun huomion pohjalta mahdollisia jatkotutkimusaiheita reflektoiden huomion suhdetta siihen, että toisaalta tutkimusaineistossani oli löydettävissä ajatus, jonka mukaan lasten pelottavalta sisällöltä suojelemisen tarve vähenisi heidän ikääntyessään.

3 AINEISTO JA METODIT

3.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu Helsingin Sanomien (HS), Ilta-Sanomien (IS) ja Yleisradion (Yle) verkkosivuilta löytyvistä toimituksellisista jutuista, jotka täyttävät seuraavat kriteerit:

1) ne on julkaistu kahden viikon kuluessa Venäjän 24. helmikuuta 2022 aloittamasta suurhyökkäyksestä Ukrainaan

2) ne käsittelevät Ukrainan sotaa koskevan mediasisällön vaikutusta suomalaisiin lapsiin.

Olen valinnut tutkittaviksi medioiksi Suomen suurimpia lukijamääriä kerääviä tiedotusvälineitä. Kansallisen mediatutkimuksen mukaan HS:n ja IS:n paperiversioiden, jotka ilmestyvät seitsemänä päivänä viikossa, keskimääräinen numeron lukijamäärä (AIR) oli HS:llä 601 000 ja IS:llä 253 000. Lisäksi lehdet ilmestyvät verkossa jatkuvasti päivittyvällä verkkosivulla ja näköislehtinä. Lehtien kokonaistavoittavuus, eli yhteen laskettu AIR ja keskimääräisen viikon aikana lehden eri digitaalisia versiota lukeneiden nettomäärä oli HS:llä 1 698 000 ja IS:llä 2 950 000 vuonna 2022. (MediaAuditFinland, 2022.)

Yleltä ei ole saatavissa vertailukelpoisia tilastoja, koska sen tilastoissa ei ole sovellusten kautta tulevien lukijoiden määrää. Yle julkaisee kirjallisia journalistisia juttuja verkkosivuillaan ja sovelluksissa, mutta kyseisellä medialla ei ole painettua sanomalehteä. Ensimmäisellä vuoden 2022 viikolla, joka sijoittuu kokonaisuudessaan Venäjän hyökkäyksen jälkeiseen aikaan, eli viikolla 9, Ylen verkkosivujen tavoittavuus oli 2 569 382 lukijaa (FIAM, 2022).

Koska tutkimani mediat ovat valtakunnallisia, niiden voi olettaa käsittelevän ja käsitelleen tutkielmani aihetta. Rajaamalla aineiston ajallisesti hyökkäyksen jälkeisiin

ensimmäisiin viikkoihin pystyn näkemään, millaiselta median ensireaktio uudenlaiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen vaikutti.

Olen pyrkinyt etsimään mahdollisimman tarkasti kaikki hakukriteereihini sopivat jutut hyödyntäen lehtien verkkosivujen lukijoille tarjoamia hakumahdollisuuksia. Kaikkien tutkittavien medioiden sivujen hakutyökaluissa pystyin asettamaan hakuehdoksi, että artikkelien tulee olla julkaistu aikavälillä 24. helmikuuta 2022–10. maaliskuuta 2022.

Ylen verkkosivuilta pystyin hakemaan lähes kaikkia sanan ”lapsi” jossakin taivutusmuodossaan sisältäviä artikkeleja hakusanalla ”laps*”. HS:n ja IS:n sivuilla sama onnistui hakusanalla ”laps”. Lisäksi olen tarkistanut taivutusmuotojen ”lasten” ja ”lasta”, esiintymisen erikseen hakusanalla ”last*” tai ”last”.

Arvioin kaikista hakujeni tuloksista listatuista jutuista ensin otsikon perusteella, voisivatko ne sopia aineistooni, ja tein lopullisen päätöksen aineistoon valitsemisesta lukemalla jutun. Lopulliseen aineistooni kuuluu 9 juttua HS:sta, 3 IS:sta ja 7 Yleltä, eli yhteensä 19. Aineisto sisältää uutisia, artikkeleja, kolumneja, pääkirjoituksen ja mielipidekirjoituksia.

Harkitsin myös muiden suurten medioiden ottamista mukaan aineistoon, mutta jouduin jättämään esimerkiksi MTV-uutiset ja Iltalehden pois, koska niiden verkkosivujen hakutyökalut ovat niin rajoittuneita, että en kyennyt luotettavasti etsimään niistä kaikkia aineistoon kuuluvia juttuja.

3.2 Toulminin malli

Ensimmäinen vaihe tutkimukseni toteutuksessa on kaikkien siinä esiintyvien tutkimuksen aihetta, eli suomalaisen median sotaa koskevan sisällön vaikutuksia suomalaisiin lapsiin, koskevien argumenttien analysointi Toulminin luoman mallin mukaisesti. Kirjoitin jokaisesta aineiston jutusta lyhyehkön kirjoituksen, jossa esittelen sen analysoitavat argumentit Toulminin mallin mukaisesti osiin eriteltynä.

Toulminin malli on systemaattinen tapa tehdä argumentaatioanalyysia. Se sopii kaikenlaisten argumenttien tutkimiseen. Mallin perusväite on, että jokainen argumentti voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäinen jokaisella argumentilla on lähtökohta eli *peruste* (grounds). Peruste koostuu todisteista tai tietyistä tosiasioista, jotka tukevat toista jokaisesta argumentista löytyvää osaa, johtopäätöstä eli *väitettä* (claim). Kaikissa argumenteissa on myös väitettä ja perusteita yhdistävää yhdistävä argumentin osa, jota kutsutaan *linkiksi* (warrant). Linkki voi olla sanallistettu tai pelkästään implikoitu. (Karbach, 1987, 81–82)

Mallin kehittäjä on englantilainen filosofi Stephen E. Toulmin (1922–2009) (Encyclopaedia Britannica, 2022). Toulmin kirjoitti kuuluisasta mallistaan itse vain vähän.

Hänen tuotannossaan mallia käsitellään hänen kirjansa *The Uses of Argument* (1958) kolmannessa osassa. Ensimmäinen yleisön näkemä esimerkki argumentin esittelystä Toulminin mallin mukaisiin osiin on seuraavanlainen: *"Harry syntyi Bermudassa."* (peruste) *"Koska Bermudassa syntyneestä ihmisestä tulee brittiläinen subjekti [alkup. British subject, joka tarkoitti kirjan julkaisun aikaan Kansainyhteisön kansalaista],"* (linkki) *"Harry on brittiläinen subjekti."* (väite). (Toulmin, 1958, 99.)

Edellä mainittujen kolmen pakollisen osan lisäksi Toulminin mallin mukaan argumenteissa voi olla myös muita osia, jotka eivät ole pakollisia. Näitä ovat *taustoitukset* (backing), *määreet* (qualifier) ja *vastaväitteet* (rebuttal). Taustoitukset osoittavat, miksi argumentin linkki on luotettava ja tarpeellinen. Määreet muokkaavat väitettä sen alkuperäisestä muodostaan. Vastaväitteet kertovat poikkeuksista, jotka saattavat tehdä väitteen tyhjäksi. (Karbach, 1987, 83.)

Edellä mainittu esimerkkiargumentti oli nämä ei-pakolliset osat siihen lisäämällä tällainen: *"Harry syntyi Bermudassa."* (peruste) *"Ihminen, joka on syntynyt Bermudassa, tulee yleisesti ottaen olemaan brittiläinen subjekti,"* (linkki) *"joten oletettavasti"* (määre) *"Harry on brittiläinen subjekti"* (väite) *"tiettyjen asemien ja muiden laillisten määreysten johdosta,"* (taustoitus) *"paitsi, jos hänen molemmat vanhempansa olivat muukalaisia [aliens] tai hän on saanut Yhdysvaltain kansalaisuuden, tai muuta sellaista."* (vastaväite) (Toulmin, 1958, 105.)

Toulminin argumentaatioanalyysimalli on teorialähtöistä sisältöanalyysiä. Malli sopii yksittäisten argumenttien käsittelyyn. Tutkimuksessani analysoin jokaisen aiheittani koskevan, aineistosta löytyvän argumentin Toulminin mallin mukaisesti.

Valitsisin tutkimusmetodikseni Toulminin mallin, koska se vaikuttaa käyttökelpoiselta tutkimuskysymyksiini vastaamisessa. Koska haluan ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tutkia mediassa esitettyjä argumentteja, on luonnollista valita tutkimusmetodi, joka soveltuu kaikenlaisten argumenttien tutkimiseen. Kun erittelen, millaisia argumentteja aineistossa esiintyy, pystyn keräämään samalla tietoa argumentin esittämisestä, ja vertaamalla median tuottajien ja yleisön argumenttia saan tietoa niiden mahdollisista eroavaisuuksista.

3.3 Tutkimus käytännössä

Annoin jokaiselle aineiston jutulle tutkimuksen sujuvoittamiseksi lyhyen nimikkeen, jolla pystyn viittaamaan siihen käytännöllisesti. Nimikkeet koostuvat alkuosasta, joka on median nimen lyhenne (HS, IS tai YLE) ja sen perässä olevasta jutun julkaisuaikakohdan kronologisessa järjestyksessä ilmaisevasta numerosta. Käytännöllisistä syistä en käytä näissä järjestysnumeroissa niihin tavallisesti kieliopin mukaan kuuluvaa pis-

tettä. Tämän nimeämisyjärjestelmän mukaan esimerkiksi aineistoon kuuluva Ylen ensimmäisenä julkaisema juttu on nimikkeeltään YLE1. Lista aineiston jutuista on tämän tutkielman liitteenä.

Edelleen numeroin aineiston artikkelit jutun numerolla, jonka perään liitin viivalla erotettuna luvun, joka kuvaa sitä, monentena argumentti esiintyy jutussa. Esimerkiksi jutun IS2 toinen aineistoon kuuluva argumentti on siis nimikkeeltään IS2-2.

Huomasin perusanalyysiä tehdessäni, että pystyäkseen jaottelemaan jokaisesta aineiston argumentista Toulminin mallin mukaiset osat, eli väitteen, perusteen ja linkin, jouduin useasti tukeutumaan erityisesti argumentin linkin löytämisessä omaan harkintaani. Yksinkertaisimmillaan kaikki argumentin osat olivat eksplisiittisesti näkyvillä tekstissä, mutta selvästi useimmin juuri linkki oli löydettävissä tekstistä vain arvioimalla, mikä se on implisiittisesti.

Halusin analyysitekstini olevan tiivistä, jotta sen käsittely olisi mahdollisimman yksinkertaista, mutta pidin huolta, että kerron aina avoimesti, mitkä tulkinnat perustuvat omaan harkintaani. Näin olen tehnyt esimerkiksi analyysissä argumentista YLE6-1:

Juttuun on haastateltu somevaikuttajaa, suosittua @aidinpuheenvuoro-tiliä pitävää Inari Fernándezia. Jutun mukaan Fernández ei anna kahden alakouluikäisen lapsensa katsoa tai kuunnella uutisia, ja ”hän, somevaikuttaja, neuvoo kaikkia vanhempia rajoittamaan lastensa sosiaalisen median käyttöä”. Arvioin, että hän väittää implikoidusti, että tämä toimintatapa on hyväksi hänen lapsilleen. Hän perustelee tätä sitaatissaan sillä, että ”Tiktok tuo sodan lasten silmille”, ja hän miettii, miten lapset kokevat sotauutiset, koska ne ahdistavat häntäkin. Argumentin linkkiä ei ole kirjoitettu auki. Arvioin sen olevan implikoidusti, että somen kieltäminen lapsilta estää heidän ahdistumistaan. (YLE6-1)

Toisinaan arvioin, että argumentin perusteet ja linkki eivät käyneet loogisesti yhteen sen väitteen kanssa. Tällöin ratkaisin ongelman harkitsemalla, onko mahdollista, että tekstin väite olisi tarkalleen ottaen implikoidusti hieman muokattu versio auki kirjoitetusta versiostaan. Näissä tapauksissa argumentin analysoinnissa täytyi tukeutua kohtalaisen pitkille meneviin tulkintoihin myös muiden argumentin osien osalta. Näin toimin esimerkiksi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksen argumentin HS3-2 väitteen analyysissä:

Ahtiainen pääväite tulee esille otsikossa ja samanlaisena myös leipätekstin alkuvaiheessa. Ahtiainen kirjoittaa väitteen perusteiksi, että lapsi ”haluaa olla turvassa” sekä ”kuulla, että asiat ovat hallinnassa ja päättyvät hyvin”. Väitteen ja perusteiden linkki on arvioni mukaan implikoidusti, että lapsille tulisi antaa heidän kaipaamansa turvallisuuden tunne suojaamalla häntä uutisilta. (HS3-1)

Ahtiainen väittää myös, että ”Ukrainan sotaa käsittelevässä uutisvirrassa tärkein viesti lapsille ja lapsiperheille on tullut presidentti Sauli Niinistöltä: Suomi ei ole nyt uhattuna”. Väitteen perusteet ovat samat kuin pääväitteellä, ja myöskään tämän väitteen linkkiä ei ole kirjoitettu esiin. Implikoidusti linkki on arvioni mukaan se, että lapsien turvallisuudentunnetta tulisi lisätä ja presidentin lohduttavat sanat tekevät niin. (HS3-2)

Toulminin mallin mukaisia vapaaehtoisia argumentin osia analysoitavista teksteistä löytyi vain harvoin. Esimerkiksi argumentti aineiston ainoasta pääkirjoituksesta sisälsi vastaväitteen:

Kahden päivän kuluttua kaarinalaisen ruokakaupan lööppien piilottamisesta tekemästä päätöksestä kertovan jutun julkaisusta HS palasi aiheeseen pääkirjoituksessaan "Sodasta kertominen on iltapäivälehtienkin velvollisuus" (4.3.2022).

HS asettui puolustamaan iltapäivälehtiä ja tuomitsi sen, että "sosiaalisessa mediassa levinnyt kampanja on saanut jotkut kauppiaat poistamaan iltapäivälehtien lööppejä tai kääntämään myyntitelineissä olevat lehdet ympäri tarkoituksenaan suojella lapsia ja herkkiä ihmisiä sotauutisilta".

HS myöntää, että "kauppiaiden tarkoitus on varmasti hyvä", mutta väittää, että "[tarkoituksen] lähettämä viesti on väärä, jopa vaarallinen". HS perustelee tätä usealla tavalla. Lehti kirjoittaa, että "ei ole yksittäisten kauppiaiden asia päättää, millaiset uutiset heidän asiakkailleen sopivat, millaiset eivät" ja että vaikka uutiset voivatkin järkyttää ihmisiä, ne "ovat synnyttäneet myötätuntoa, joka näkyy suomalaisten valtavana auttamishaluna". Arvioin yhtenä perusteena toimivan myös, että lööppien piilottaminen haittaa jutussa mainittua iltapäivälehtien "journalistista velvollisuutta kertoa sodasta". Lehti esittää argumentilleen vastaväitteen, että "yksittäisten kauppiaiden toimilla tuskin on iltapäivälehdille suurta taloudellista merkitystä tilanteessa, jossa uutisten tarve on rikkonut verkkouutisten lukijaennätyksiä", mutta vetoaa, että "periaatteellisesti asia on kuitenkin tärkeä". Arvioin HS:n implikoivan argumentin linkkinä, että iltapäivälehtien näkyvyyden rajoittaminen on vaarallista, koska se vaikeuttaa tiedonvälitystä ja vähentää siten muun muassa Ukrainan saamaa tukea. (HS7-1)

Perusanalyysin kirjoittamisen jälkeen jaottelin analyysissä löytämiäni samanlaisia väitteitä ja perusteluja kategorioihin tehdäkseen synteisiä aineiston argumenteista ja mielipiteistä. Tutustuin kirjoittamiini analyysiteksteihin, ja poimin niiden perusteella samanlaisia ajatuksia sisältävät argumentit samoihin kategorioihin, jotka määrittelin tarpeeksi laveasti, jotta määrittely vastasi jokaista kategoriaan kuuluvaa artikkelia.

Jaottelin aineiston argumentit kolmeen ensimmäisen tason kategoriaan, joista kolmannen alle kuuluu alakategorioita. En tehnyt jaottelusta poissulkevaa, koska se ei olisi kuvannut totuudenmukaisesti aineiston argumenttien laatua. Yksittäinen argumentti saattaa siis kuulua useampaan kategoriaan samanaikaisesti. Esittelen jaotteluni tulosluvussa.

4 TULOKSET

Tämän tutkielman tarkoitus on vastata tutkimuskysymykseen *millaisia mielipiteitä ja argumentteja tutkittavissa medioissa esitettiin tutkittavan ajanjakson aikana Ukrainan sotaa koskevan mediasisällön vaikutuksesta suomalaisiin lapsiin?* Vastaan tutkimuskysymykseen tässä luvussa tekemäni argumentaatioanalyysin ja kategorisoinnin perusteella.

Esittelen luvussa 3.1 *sotamediasta ahdistuvien lapsien* kategorian, joka kattaa on kategorioista laajin eli sisältää eniten argumentteja. Luvussa 3.2 esittelen toiseksi laajimman *turvallisuutta tuovien aikuisten* kategorian. Jaottelin nämä kaksi kategoriaa erilleen muista, koska ne olivat paitsi yleisimpiä, myös usein toisiinsa kytkeytyviä. Pääkategorioihin kuuluu 19 argumenttia 17 jutusta. Yhteensä 9 argumenttia 8 jutusta kuului samaan aikaan kumpaankin näistä pääkategorioista. Muihin kategorioihin kuuluu 23 argumenttia 11 jutusta.

Loput kategoriani koostuvat aineistossa harvemmin esiintyvistä argumentteja yhdistävistä tekijöistä. Loin muita kategorioita 7 kappaletta, eli yhteensä muita kategorioita on 9. Perustin uuden kategorian jokaiselle vähintään kahta argumenttia yhdistävälle tekijälle. Lopulta yksikään aineiston argumentti ei jäänyt ilman vähintään yhteen kategoriaan kuulumista.

TAULUKKO 1 Aineiston argumenttien määrä kategorioissa ja jutuissa

Kategorian nimi	Argumentit	Monessa jutussa esiintyy
Pääkategoriat, yhteensä	19	17
Sotamediasta ahdistuvat lapset	19	15
Turvallisuutta tuottavat aikuiset	16	13
Argumentit, jotka kuuluvat kumpaankin em. kategoriaan	9	8
Muut kategoriat, yhteensä	23	11
Tiedonvälityksen puolustaminen	4	4
Sosiaalisen median käytön rajoittamisen kannattaminen	5	5
Iltapäivälehtien näkyvyyden vähentämisen kannattaminen	4	4
Sosiaalisen ja perinteisen median vertailu	3	2
Sosiaalisen median kritisointi disinformaatioon vedoten	3	3
Nykyajan ja menneisyyden vertailu	2	2
Lasten yksilöllisyys reagoinnissa	2	2

4.1 Sotamediasta ahdistuvat lapset

Kutsun ensimmäistä kategoriaa *sotamediasta ahdistuvien lapsien kategoriaksi*. Kategoriiaan kuuluvissa argumenteissa esitetään, että Ukrainan sotaa koskeva mediasisältö vaikuttaa tai voi vaikuttaa lapsiin henkisesti negatiivisesti. Kategoria käsittää kategorioista suurimman määrän argumentteja. Kategoriiaan kuuluvia argumentteja on 19, yhteensä 15 jutussa ja kaikissa tutkimusaineistoni medioissa, eli tämän kaltaiset argumentit olivat aineistossa huomattavan yleisiä. Mediasisällön kerrottiin herättävän esimerkiksi ahdistuksen ja pelon tunteita.

Kategoriiaan kuuluvissa argumenteissa sotamedian negatiivinen vaikutus oli yleensä esillä selvästi eksplisiittisesti ilmaistuna, esimerkiksi argumentin väitteenä, kuten seuraavassa esimerkissä:

Kotkan kaupunginjohtaja Esa Sirviö väittää jutun sitaatissa, että ”Jos lapset ja nuoret käyttävät sosiaalista mediaa ja joka tuutista tulee uutisia, niin se varmaan aiheuttaa pohdintoja ja pelkotilojakin”. Hän perustelee tätä jutun mukaan kertomalla saaneensa ”viestejä, joiden mukaan lapsilla ja nuorilla on paljon kysymyksiä aiheesta”. Arvioin, että argumentin linkki on implikoidusti, että Sirviön kokemus todistaa hänen väitteensä todeksi. (YLE3-1)

Seuraavassa esimerkissä tämän kategorian kuuluva ajatus sisältyi argumentin perusteluun:

Iltapäivällä HS julkaisi uutisen ”Etenkin Itä-Suomessa voi tulla jännitteitä – opettajat saivat ohjeistuksen, miten keskustella Ukrainan kriisistä kouluissa” (Elina Kurki 24.2.2022), joka kertoi ”Ukrainan kriisin” käsittelyä koskevien ohjeiden antamista peruskoulun opettajille.

Jutussa esitetään useita väitteitä, jotka perustuvat edellä mainittuun ohjeistukseen, jonka Opetushallitus on antanut. Mediaa koskee väite ”päiväkodeissa on hyvä varmistaa, ettei lapsia altisteta asiaa koskevalle uutisoinnille esimerkiksi keskustelemalla aiheesta aikuisien kesken ja lasten kuullen”. Väitteelle esitetään perusteeksi Opetushallituksen opetusneuvos Kristiina Laitisen sitaatissa, että ”tietysti tällaiset Ukrainan kriisin kaltaiset tapahtumat järkyttävät [lapsia]”. Väitteen ja perusteen linkkinä toimii Laitisen sanoma ”kouluissa on nyt tärkeää palauttaa lasten ja nuorten turvallisuuden tunne”. Opetushallituksen kanta on siis se, että päiväkotikäisten turvallisuuden tunnetta ei voi palauttaa, jos heitä ei suojaa sotaa koskevalta uutisoinnilta käytännössä kokonaan. (HS2-1)

Tässä kategoriassa argumentteja yhdistävä tekijä, jonka perusteella argumentit oli mahdollista yhdistää tähän kategoriaan, oli yleensä luettavissa suoraan tekstistä. Ainoastaan yhden jutun, kulttuuri- ja kasvatustieteiden ammattilaisen Susi Nousiainen kolumnin (3.3.2022), kohdalla yhdistävä tekijä tuli esiin implisiittisesti:

Kolumnin mediaa koskeva väite on, että: ”Mannerheimin Lastensuojeluliitto kehotti suojaamaan lasta aikuisten huolelta, mistä hyvä esimerkki oli joidenkin kauppojen päätös olla näyttämättä aivan kaikkia lööppejä”. Perusteluksi Nousiainen kirjoittaa, että ”myös kaukana varsinaiselta rintamalta tapahtuu asioita, jotka voivat romuttaa turvallisuuden tunteen ja aiheuttaa traumoja”. Arvioin, että koska edellä mainitut argumentin osat esiintyvät peräkkäin, Nousiainen esittää argumentille implikoidusti linkin, että osa lööpeistä voivat romuttaa turvallisuuden tunteen ja aiheuttaa traumoja. (YLE5-1)

4.2 Turvallisuutta tuottavat aikuiset

Nimitän toista kategoriaa *turvallisuutta tuottavien aikuisten kategoriaksi*. Kategoriaan kuuluvia argumentteja yhdistää se, että niissä esitetään jollakin taholla, kuten vanhemmilla, kouluilla tai yhteiskunnalla yleisesti olevan velvollisuus lisätä lasten turvallisuuden tunnetta, jota sota ja/tai sen mediarepresentaatiot horjuttavat. Tällaisia argumentteja on 16, yhteensä 13 jutussa. Kategorian argumentteja esiintyy kaikissa tutkimusaineistoni medioissa.

Toisin kuin *sotamediasta ahdistuvien lasten* kategoriassa, tämän kategorian argumenteissa on yleistä, että niitä yhdistävä argumentin osa, joka perustuu käsitykselle, että jonkin tahon tulee edistää lasten turvallisuuden tunnetta, ei ole kirjoitettuna argumenttiin eksplisiittisesti, vaan sen löytäminen vaati lukijan omaa tulkintaa. Seuraavassa esimerkissä argumentin tulkittu linkki sopii tähän kategoriaan:

Artikkeli kuvailee sosiaalisen median videosovellus Tiktokissa leviävää sotakuvastoa, jonka ainakin väitetään olevan peräisin tai yhteydessä Ukrainan sotaan. Sisällön järkyttävyyden kuvailu toimii perusteena Uskin artikkelin mukaan esittämälle väitteelle, että ”tauco Tiktokista voi olla [lapsille] hyvä idea”. Jutussa kirjoitetaan vastuun tauosta olevan vanhemmilla. Arvioin, että väitteen ja perusteen välinen linkki on implikoidusti se, että vanhempien vastuu on suojella lapsiaan järkytyksiltä. (HS4-1)

Useasti tähän argumenttiin kuuluviin argumenteissa esitetään keinoksi lasten turvallisuuden tunteen lisäämiseen heidän sodasta saamansa informaation rajoittaminen. Tällaisen ehdotuksen sisälsi esimerkiksi Ilta-Sanomien erikoistoimittaja Heidi Hagelinin kolumni 26.2.2022:

Kolumnin lopussa Hagelin väittää, että ”meidän itse kunkin” on ”suodatettava lapselle tulevaa tietoa” ja ”varmistettava, etteivät lapset ja nuoret katso somen kautta suoraa kuvaa rintamalta”. Hän perustelee väitettään anekdootilla omasta lapsuudestaan, jolloin hänen sotaveteraani-isoisänsä rintamatoverit välttivät puhumasta sodasta niin, että hän olisi kuullut, mitä he puhuivat. Perusteen ja väitteen välinen linkki on kirjoitettu auki, ja se on, että rintamatoverien toiminta oli esimerkki siitä, miten aikuiset toteuttivat velvollisuutensa. (IS2-3)

4.3 Muut kategoriat

Aineistoni antoi runsaasti mahdollisuuksia jaotella sen argumentteja kapeampiin kategorioihin, kuin *sotamediasta ahdistuvien lapsien* ja *turvallisuutta tuottavien aikuisten* kategorioihin. Muiden kategorioiden luominen oli myös tarpeellista, koska kaikki argumentit eivät sovi edellä mainittuihin kahteen kategoriaan. Yhteensä loin muita kategorioita 7 kappaletta. Esittelen ne seuraavaksi.

4.3.1 Tiedonvälityksen puolustaminen

Yksi kategoria sisältää argumentit, joissa puolustetaan median sota-aiheista tiedonvälitystä silläkin uhalla, että se voi aiheuttaa tiedotusvälineiden yleisölle, myös lapsille, negatiivisia tunteita. Nimitän kategoriaa *tiedonvälitystä puolustavien argumenttien kategoriaksi*. Tähän kategoriaan kuuluu 4 argumenttia 4:stä HS:n ja Ylen jutusta. Esimerkiksi kuudesluokkalainen Linnea Jansson, joka on itsekin lapsi, esittää kategoriaan kuuluvan argumentin aineiston jutussa. Juttu on ajallisesti aineiston ensimmäinen (24.2.2022) Ylen julkaisema juttu. Arvioin sitä näin:

– – Jansson on jutun mukaan ”nähty kuvia Ukrainan sotatilasta”, ja ”niitä ei ole [hänen mielestään] kiva katsoa, eikä hän sitä mielellään teekään”. Janssonilta on jutussa sitaatti ”mutta tietenkin tästä maailmantilasta on tiedettävä”, jossa sitaatin loppuosa on väite ja ”mutta tietenkin” sen peruste. Janssonin mukaan siis hänen väitteensä on itsensäanselvyys, ja argumentin linkkinä ei tulkintani mukaan voi olla muu kuin implikoidusti se, että itsensäanselvytykset eivät vaadi sen kummempaa selittämistä. (YLE1-1)

Jansson siis piti velvollisuutenaan kuluttaa sotasisältöä.

Kategoriaan kuuluu sellaisia mielipiteitä, joiden mukaan ilta- ja aamulehtien lööppejä tulee piilottaa julkisesta tilasta, vastustavia argumentteja, kuten HS:n pääkirjoituksen argumentti, jonka esittelin tämän tutkielman johdannossa.

Myös lööppien piilottamisen kannattajat puhuivat tiedonvälityksen puolesta. Esimerkiksi johdannossani mainitsemani lööpit kaupastaan piilottanut kauppias Jonna Holopainen argumentoi analyysini mukaan näin HS:n jutussa 1.3.2022:

Jutun ingressissä tiivistetään kauppiiaan kertovan, että ”tempauksen tarkoituksena ei ole rajoittaa uutisointia vaan suojella lapsia järkyttävältä sisällöltä”. Hän myös pitää tiedonvälitystä jutun mukaan tärkeänä. Holopainen perustelee jutun mukaan sitä, miten hän edistää tiedonvälitystä mainitsemalla, että ”päivän lehdet ovat normaalisti myynnissä, vaikka niiden kannet eivät ole näkyvillä heti kauppaan tullessa”. Hän sanoo sitaatissa, että “[me kaupassa] haluamme tarjota vanhemmille mahdollisuuden päättää, miten lapsi kohtaa Ukrainan sotaa koskevaa uutisointia”. Holopainen siis esittää, että iltapäivälehtien tiedonvälitys pysyy turvattuna sillä, että ne ovat myynnissä. (HS5-2)

4.3.2 Sosiaalisen median käytön rajoittamisen kannattaminen

Sosiaalisen median käytön rajoittamisen kannattamisen kategoria sisältää argumentit, joiden mukaan lasten sosiaalisen median käyttöä pitäisi rajoittaa. Kategoriassa on 5 argumenttia 5 jutusta. Kategoriiaan kuuluu IS:n ja Ylen juttuja. Argumenteista 4 kuuluu myös *sotamediasta ahdistuvien lapsien ja turvallisuutta tuottavien aikuisten* kategorioihin. Tällainen argumentti esitettiin esimerkiksi IS:ssä 27.2.2022. Se kuuluu myös *turvallisuutta tuottavien aikuisten* kategoriaan. Analysoin sen näin:

Artikkeliin on haastateltu Mannerheimin lastensuojeluliiton psykologi, ohjelmajohtaja Marie Rautavaa. Hän esittää sitaatissaan väitteen ”somen käyttöä on nyt hyvä rajoittaa”. Hän perustelee väitettä artikkelin mukaan sillä, että Ukrainan sodasta kertovat videot aiheuttavat lapsissa pelkoa. Artikkelin mittaan kerrotaan useita esimerkkejä siitä, millaisia pelkoa aiheuttavat videot voivat olla Tiktokissa. Artikkelissa argumentin linkki on nähtävillä useassa kohtaa artikkelia. Se on Rautavan mielipide, jonka mukaan lapsen tulee saada kokea olevansa turvassa. (IS3-1)

Vastuu lasten sosiaalisen median käytön vähentämisestä säilytettiin kategorian argumenteissa vanhemmille. Sosiaalisen median palveluista kriittisessä sävyssä mainittiin aineiston argumenteissa usein Tiktok, eikä muita palveluita mainittu nimeltä. Lasten neuvottiin lopettamaan Tiktokin käyttämisen väliaikaisesti kokonaan kahdessa aineiston argumentissa, esimerkiksi Ylellä 24.2.2022:

[Sosiaalisen median tutkija Suvi] Uski esittää artikkelin mukaan, että lasten ja nuorten kannattaisi pitää taukoa Tiktokista. Tätä hän perustelee artikkelin mukaan näin:

”Hänen mielestään juuri Tiktok on erityisen hankala alusta verrattuna muihin somealustoihin. Sen sisältöä ei pystytä kuratoimaan käytännössä lainkaan.” Lisäksi hänen sitaatissaan lukee, että ”Tiktokissa nyt esille nousevat kuvat jäävät muhimaan verkkokalvoille” ja ”niiden perusteella lapset ja nuoret rakentavat kuvaansa todellisuudesta”. Argumentin ja perusteiden linkki on implikoidusti se, että henkinen hyvinvointi on tavoiteltava asia ja sitä voi edistää Tiktok-taukoa pitämällä. (YLE2-3)

4.3.3 Iltapäivälehtien näkyvyyden vähentämisen kannattaminen

Iltapäivälehtien näkyvyyden vähentämisen kannattamisen kategoria käsittää argumentit, joissa esitetään kannatusta iltapäivälehtien näkyvyyden vähentämiselle. Kategoriassa

on 4 argumenttia 4 jutusta. Iltapäivälehti IS:ssä ei esitetty tähän kategoriaan kuuluvia argumentteja. Asian puolesta argumentoitiin esimerkiksi helsinkiläisen Annukka Kallion mielipidekirjoituksessa 7.3.2022. Kirjoitus on vastaus lööppien piilottamista vastustavaan HS:n pääkirjoitukseen.

Kallio ottaa kirjoituksessaan päinvastaisen kannan pääkirjoitukseen nähden ja kertoo "itsekin toivoneensa alueensa kauppiailta lööppien tilapäistä poistamista kassoilta, ja osa on niin toiminutkin". Kallio siis väittää, että lööpit tulee piilottaa kauppojen kassoilta. Tätä hän perustelee omien lastensa kanssa kokemallaan tapauksella. Hän kirjoittaa:

"Olin perheeni kanssa laskiaissunnuntaina kahvilassa. Perheeseeni kuuluu 2,5-vuotias tytär, joka on vähän alle metrin pituinen. Lööpit roikkuivat juuri hänen silmiensä korkeudella paikassa, jota on mahdoton ohittaa. Hän katsoi kuvaa ihmeissään."

"Laskiaissunnuntaina lööpissä oli yksi ainut kuva: naisen veriset kasvot. Kuva pysäytti useamman lapsen. Pieni poika katsoi kuvaa pitkään ja totesi vakavana: "Tuon on täytynyt sattua kovasti."

Vehkalan sanavalinta, jonka mukaan kuva "pysäytti" useamman lapsen, ei itsessään kerro vielä kuvan suoranaisesta järkyttävyydestä. Hän kuitenkin kirjoittaa myös, että "kyse ei ole pyrkimyksestä suitsia sananvapautta vaan toiveesta antaa lapsillemme mahdollisuus turvalliseen kauppareissuun, joka ei aiheuta huolta pommikoneista". Hän siis esittää huolensa siitä, että kuvien pysäyttävä vaikutus aiheuttaa lapsille huolia. (HS9-1)

4.3.4 Sosiaalisen ja perinteisen median vertailu

Argumentit, joissa vertaillaan sosiaalisen ja perinteisen median sisältöä keskenään muodostavat kategorian, jota nimitän *sosiaalisen ja perinteisen median vertailun kategoriaksi*. Siihen kuuluu 3 argumenttia, yksi kaikista aineiston medioista. Kaikissa kategorian argumenteissa esitetään, että sosiaalisessa mediassa sisältö on raaempaa ja arvaamattomampaa kuin perinteisemmässä mediassa. Kategoriaan sisältyy 3 argumenttia 3 jutusta. Tällainen argumentti oli esimerkiksi Ilta-Sanomissa erikoistoimittaja Heidi Hagelinin kolumnissa 26.6.2022:

Kolumnissa esitetään väite, että lapset ja nuoret näkevät aikuisia raaempaa mediasisältöä Ukrainan sodasta. Hagelin perustelee tätä sillä, että "moni aikuinen hankkii – tietonsa perinteisestä mediasta", kun taas lapset ja nuoret "seuraavat paljon sosiaalista mediaa". Väitteen ja perusteiden välinen linkki on, että perinteisen median kuvat ovat "journalistisen prosessin läpi kulkeneita", kun taas sosiaaliseen mediaan kuuluvassa Tiktokissa voi nähdä yllättäen suoraa lähetystä rintamalta. (IS2-1)

4.3.5 Sosiaalisen median kritisointi disinformaatioon vedoten

HS:n ja Ylen juttuja sisältävä kategoria käsittää argumentit, joissa kritisoidaan sosiaalista mediaa sen sisältämän disinformaation vuoksi. Nimitän kategoriaa *sosiaalista mediaa disinformaatioon vedoten kritisoivaksi kategoriaksi*. Kategoriaan kuuluu 3 argumenttia 3 jutusta. Analysoin esimerkiksi näin Ylellä julkaistua kahta kategoriaan kuuluvaa argumenttia:

Luokanopettaja Jussi Lehtonen väittää jutun mukaan, että ”some hankaloittaa hänen mielestään opettajan työtä, kun käsittelyssä on kinkkinen aihe”. Hän perustelee väitettä sitaattissaan näin:

”Disinformaation määrä sodasta ja kaikista muistakin ilmiöistä on varmasti kasvanut huomattavasti somen myötä.”

Arvioin, että argumentin linkki on implikoidusti, että lasten somesta saama disinformaatio ikään kuin kilpailee opettajan tarjoaman oikean tiedon kanssa. (YLE1-4)

Artikkelissa todetaan, että ”kaikki kuvat eivät myöskään välttämättä ole totta”. Tähän esitetään peruste [sosiaalisen median tutkija Suvi] Uskin sitaatissa, jonka mukaan ”TikTok-videoista on todella vaikea sanoa, kuinka aitoja ne ovat” ja Tiktokissa ”on tällä hetkellä myös paljon propagandasisältöä”. Väitteen ja perusteiden välinen linkki on pelkästään implikoitu. Se on, että propagandan ja varmistamattoman sisällön runsaus johtaa väistämättä siihen, että videot eivät ole välttämättä totta. (YLE2-2)

4.3.6 Nykyajan ja menneisyyden vertailu

Argumentit, joissa verrataan keskenään nykyaikaa ja menneisyyttä, muodostavat *nykyajan ja menneisyyden vertailun kategorian*, johon kuuluu yhteensä 2 argumenttia 2 juttusta, joista toinen on HS:n ja toinen IS:n. Tällainen argumentti oli esimerkiksi helsinkiläisen professori Lea Pulkkinen mielipidekirjoituksessa HS:ssa 7.3.2022, jota arvioin näin:

Pulkkinen kirjoituksen pääväite on, että vanhempien tulee suojata lapsia uhkaavilta tilanteilta, mutta tämä on nykyisin vaikeaa. Kirjoituksessa ei mainita suoraan Ukrainan sotaa, mutta kirjoituksen julkaisuajankohta antaa ymmärtää, että Pulkkinen viittaa uhkaavalla tilanteella juuri kyseiseen sotaan.

Pulkkinen perustelee väitettään vertaamalla nykyhetkeä omaan lapsuuteensa toisen maailmansodan aikana. Hän kirjoittaa, että tuolloin ”kuvat sodasta eivät tulleet olohuoneeseen ja radion kuuntelemistakin oli säädeltävä akun säästämiseksi”. Hän kertoo saaneensa ”kokea turvallisen lapsuuden, koska viisas äitini ajatteli, että lapsia täytyy suojella sellaisilta asioilta, joihin he eivät pysty vaikuttamaan”.

Pulkkinen ei kirjoita auki väitteensä ja sen perusteiden välistä linkkiä, mutta implikoi mainitsevalla olohuoneeseen tulevat sotakuvat, että nykyinen mediateknologia, kuten televisio, altistaa lapsia aiempaa enemmän järkyttävälle materiaalille. (HS8-1)

4.3.7 Lasten yksilöllisyys reagoinnissa

Argumentit, joissa kerrotaan, että lapsilla on vaihtelevia ja yksilöllisiä tapoja reagoida sota-asioihin, muodostavat 2:n argumentin kategorian, jota kutsun *lasten yksilöllisen reagoinnin kategoriaksi*. Toinen argumenteista esiintyy IS:n, toinen HS:n artikkelissa. Arvioin näin HS:n ensimmäisen hyökkäyspäivän iltana julkaisemaa artikkelia ja sen kategoriaan kuuluvaa argumenttia:

Laitinen väittää jutussa, että mitä läheisemmiksi lapset ja nuoret kokevat asiat, joista esimerkiksi uutisissa kerrotaan, sitä voimakkaampia reaktioita uutiset heissä joskus aiheuttavat. Tekstissä esitetään perusteeksi, että etenkin Itä-Suomen kouluissa on paljon sekä venäläis- ja ukrainalaistaustaisia oppilaita. Uutisen mukaan ”opetushallitus arvioi, että tämä

voi mahdollisesti aiheuttaa jännitteitä oppilaiden ja opiskelijoiden välille ja niihin tulisi kouluissa varautua”. Väitteen ja perusteiden linkkiä ei ole kirjoitettu auki, mitä voidaan pitää merkinä siitä, että tekstin taustalla on oletus siitä, että lukija pitää itsestään selvänä, että ihmiset kokevat henkilökohtaisesti itseään koskettavat asiat muita asioita merkityksellisempinä. Arvio venäläis- ja ukrainalaistaustaisten välille syntyvien jännitteiden mahdollisuudesta perustunee elämäkokemukseen. (HS2-2)

5 POHDINTA

Tutkielmassani selvisi, että tutkittavissa medioissa esitettiin tutkittavan ajanjakson aikana Ukrainan sota koskevan mediasisällön vaikutuksesta suomalaisiin lapsiin runsaasti mielipiteitä ja argumentteja, joiden mukaan tällainen mediasisältö vaikuttaa tai voi vaikuttaa lapsiin henkisesti negatiivisesti ja lisää esimerkiksi ahdistusta. Lisäksi aineistossa esitettiin usein ajatus, että jollakin taholla, kuten vanhemmilla, kouluilla tai yhteiskunnalla yleisesti on velvollisuus lisätä lasten turvallisuuden tunnetta, jota sota ja sen mediarepresentaatiot horjuttavat. Lisäksi aineistossa esiintyi näiden kahta mielipiteiden ja argumentin tyyppiä harvemmin mielipiteitä ja argumentteja, joissa esimerkiksi puhuttiin tiedonvälityksen tärkeydestä yhteiskunnassa ja kritisoitiin sosiaalisen median vaikutuksia lapsiin.

En voi pitää odottamattomana kumpaakaan keskeisintä löytämäni argumenttien kategorioita, eli *sotamediasta ahdistuvien lapsien ja turvallisuutta tuottavien aikuisten* kategorioita. Ensimmäinen syyni tähän on se, että sain jo tuoreeltaan mediaa seuraamalla Venäjän hyökkäyksen jälkeen kuvan, että kyseisten kategorioiden mukaiset ajatukset ovat hyvin yleisiä Suomen mediassa. Toinen syyni on, että tämä tutkimushavainto vahvistaa esimerkiksi kansainvälisissä sopimuksissa näkyvää kulttuurista käsitystä lapsien suojeltavuudesta ja hauraudesta (Yhdistyneet Kansakunnat, 1991).

5.1 Aiempikin sukupolvi ahdistui

Kirjallisuuskatsauksessa esittelemäni Toivosen ja Cullingfordin (1997) tutkimus suomalaisten lasten reaktioista Persianlahden sotaan on tutkielmani kannalta huomattavan kiintoisa, koska tutkimus tuotti Suomen silloisia 9–15-vuotiaita yhteisesti koskevaa tietoa.

Persianlahden sodalla ja Ukrainan sodalla on yhteistä muun muassa se, että Suomi ei ollut tai ole kummassakaan sodassa sotaan suoraan osallistuvana osapuolena. Sodat taas eroavat esimerkiksi siltä osin, että Ukrainan sota vaikuttaa kokonaisuudessaan enemmän esimerkiksi Suomen turvallisuusympäristöön ja talouteen. Lisäksi Suomi tuki Persianlahden sodan aloittanutta monikansallisen yhteenliittymän hyökkäystä Irakia vastaan (Heikkilä, 2021), mutta tuomitsi Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan.

Vaikka Persianlahden ja Ukrainan sota ovat Suomen näkökulmasta erilaisia, tutkimukseen tutustuminen esimerkiksi sen kattavan edustavuuden vuoksi on kiintoisaa oman tutkielmani arvioinnin kannalta. Tutkimuksessa on saatu selville Persianlahden sotaan liittyvää tietoa, jollaista ei tällä hetkellä ole saatavalla Ukrainan sodasta, koska alle kaksi kuukautta kestänyt Persianlahden sota (tarkemmin sanottuna operaatio Aavikkokilpi) oli tutkimuksen valmistuttua loppunut jo yli puoli vuosikymmentä sitten (Heikkilä, 2021). Tämä kandidaatintutkielma valmistuu Ukrainan sodan ollessa yhä käynnissä ja Venäjän hyökkäyksestä alkaneen sodan intensiivisen vaiheen jatkuttua yli kahden vuoden ajan.

Tutkimus vahvistaa tutkimusaineistossani laajasti esiintyvää käsitystä sodan ahdistavasta vaikutuksista lapsiin. Tutkimuksessa kirjoitetaan, että sen ”tulokset näyttävät vakuuttavasti, että kaikki oppilaat jakoivat sota-ahdistuksen” ja, että ”lähes kaikki oppilaat, – olivat hyvin huolissaan sodasta taisteluiden alettua toukokuussa 1991” (Toivonen & Cullingford, 1997, 5). Nykyajan suomalaisten lasten voisi tähän tukeutuen päätellä ahdistuvan Ukrainan sodasta vielä enemmän, kuin mitä 1990-luvun lapset ahdistuivat Persianlahden sodasta, koska Ukrainan sodan vaikutukset Suomeen ovat Persianlahden sotaa merkittävämmät, ja sota on kestänyt huomattavasti pidempään.

Tutkimuksessa selvisi, että lasten sotaan liittyvä ahdistus alkoi selvästi laskea heti tulitauon julistuksen jälkeen helmikuun 1991 lopussa. Tulitauko ei tuonut varmaa vakautta alueelle, vaikka jälkikäteen tarkasteltuna lopettikin sodan. Kuitenkin tulitauko oli Toivosen ja Cullingfordin mukaan ”lapsille henkisesti tarpeeksi tasapainoon palaamiseksi”. Mielenkiintoisen poikkeuksen tähän trendiin muodosti kaikista nuorin ikäluokka, 9-vuotiaat, ”joille pelkästään sota pysyi vahvimpana ahdistuksena [ahdistuksen aiheuttajana] toisen testauksen aikana [maaliskuussa 1996]”. Tästä voi siis päätellä, että tutkimus antaa viitteitä siitä, että lapset eivät enää ahdistu sota-asioista pitkäksi aikaa kymmenvuotiaasta alkaen. (Toivonen & Cullingford, 1997, 6.)

Täysin vastaavaa ajatusta ikäkaudesta, jolloin lapsen suhtautuminen sotamedi-
aan muuttuu merkittävästi ei tutkimusaineiston argumenteissa esitetty. Esimerkiksi lapsen hyvinvointiin perehtyneet asiantuntijahaastattelut eivät puhuneet aineiston jutussa vuoden tarkkuudella siitä, miten lasten suhtautuminen sotaa käsittelevään mediaan vaihtelee, vaan puhuivat lapsien i’istä hyvinkin ylimalkaisesti. Esimerkiksi

Venäjän hyökkäyksen ensimmäisen päivän aamuna julkaistussa jutussa Mannerheimin lastensuojeluliiton auttavien puhelinten ja nettipalveluiden päällikkö Tatjana Pajamäen kerrottiin neuvovan, että ”kansainvälisistä kriiseistä ja sodasta” lapsille puhuvien aikuisten tulee ottaa lasten ikätaso huomioon, mutta tarkemmin aihetta ei käsitelty. Lukijoita olisi voinut palvella paremmin tarkemmat ohjeet siitä, mitä ikätason huomioon ottaminen käytännössä tarkoittaa minkäkin ikäryhmän kohdalla.

Lähellä Toivosen ja Cullingfordin tutkimuksessa esille tulevaa ajattelua taustallaan mahdollisesti pitävää argumentointia esiintyi yhdessä aineiston argumentissa:

Jutun kuvatekstissä on hänen [kuudesluokkalaisten Linnea Janssonin] sitaattinsa:

”Viidesluokkalaista nuoremmille voi kertoa tästä tilanteesta, mutta ei mitään raakoja juttuja, koska heille voi tulla pelkoa, että Suomeen tulee sama tilanne.”

Sitaatin alku on väite. Koska-sanan jälkeen tulevat väitteen perustelut. Oletan näiden perustelujen koskevan myös hänen väitettään somen ikärajojen noudattamisesta ja siitä, että vanhempien olisi hyvä seurata lasten netinkäyttöä. Arvioin, että implikoidusti argumenttien linkki on, että Janssonin ehdottamat toimintatavat edistävät lasten psyykkistä hyvinvointia. (YLE1-2)

Yleensä viidesluokkalaisten ovat Suomessa 11–12-vuotiaita, ja Jansson esittää erityistä suojelua tätä nuoremmille sotaan liittyen. Tämä osuu melko lähelle Toivosen ja Cullingfordin tutkimuksesta löytämäni kymmenvuotisuuden rajapyykkiä.

Kuten kirjallisuuskatsauksessa kerroin, aiemmista tutkimuksista löytyy myös tietoa, jonka mukaan tv-uutiset pelottavat enemmän vanhempia kuin nuorempia lapsia.

5.2 Rankat uutiset lapsen maailman rikkojana

Viittasin johdannossa ja tutkimuskatsauksessa Alon-Tiroshin israelilaisten 7–12-vuotiaille suunnattujen lasten uutisten tekijöiden haastattelututkimukseen (2017). Kyseisessä tutkimuksessa haastateltiin 15 televisiojournalistia. Selvisi, että haastatellut olivat sitä mieltä, että ei ole aihetta, josta lapsille ei voisi kertoa. Kuitenkin, ”runsaan ajattelun jälkeen kolme haastateltavaa paljastivat, että itsemurhat ja syömishäiriöt ovat kaksi poikkeusta [tähän] konsensuskseen”. Edelleen yksi haastateltava sanoi kuitenkin, että näitäkin aiheita voitaisiin käsitellä. Hän antoi esimerkiksi hypoteettisen tilanteen jossa ”viihdeohjelman tähti, jota todistetuksi katsovat monet lapset, tekee itsemurhan, tai hänellä on jotain muuta meneillään... kuten syömishäiriötä, silloin meidän täytyy mainita siitä”. (Alon Tirosh, 2017, 139.)

Suomalaiset lasten uutisten tekijät ovat kertoneet tutkimushaastatteluissa, että he ajattelevat ”lasten kaipaavan uutisissa etenkin seuraavia aiheita: Ikävät ja draamatiset, vaikeat uutiset (kuten kouluampumiset ja terrori-iskut), joilta aikuiset haluavat

suojella lapsia – –; vaikeat aiheet, joista on vaikea puhua aikuisten kanssa (kuten syömishäiriöt, murrosikä, kiusaaminen)” (Mäkilä, 2022, 37).

Lapsille suunnattujen uutisten voidaan nähdä ”haastavan käsitystä lapsuudesta viattomuuden, kokemattomuuden ja haavoittuvuuden ajanjaksona, jolloin heitä tulisi suojella informaatiolta heidän naiivien, optimististen maailmankuviensa suojelemiseksi” (Alon-Tirosh, 2017, 133). Tällainen ajattelutapa ymmärrettävästi karsastaa sitä, että lasten annettaisiin kuluttaa suurelle yleisölle tai pääasiassa aikuisille suunnattuja mediasisältöjä, kuten uutisia, sodasta. Niin ikään tällaisen lasten informaatiolta suojaamisen hyveeksi nostavan ajattelutavan omaksuneelle voi tuntua luontevalta kyseenalaistaa se, että lapsille pitäisi tuottaa uutisia, jotka käsittelevät ikäviä asioita, vaikka lasten uutisten tekijät arvioivat lasten kaipaavan sellaisia.

Lasten varjelulle järkyttäviltä asioilta onkin paljon kannatusta Suomessa ja ympäri maailmaa. Niin israelilaiset kuin suomalaisetkin lasten uutisten tekijät pitivät tärkeänä sopimattoman materiaalin välttämistä journalismissaan. Israelilaisjournalistit olivat sitä mieltä, että ”’pehmenneen’, (eli hellän, ilman rajua tai raakaa sisältöä) lähestymistavan käyttö on ensiarvoisen tärkeää sisällön esittelyssä” (Alon-Tirosh, 2017, 141). Suomalaisten lasten uutisten tekijät olivat sitä mieltä, että ”lapsille tuotetuissa uutisissa ei saa näyttää liian raakaa maailmaa eikä uutisista saa tulla lapselle paha olo” (Mäkilä, 2022, 34).

Suomea sitoo lapsiin liittyvissä asioissa Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus (1991). Sopimuksen teksti kuvaa hyvin laajalti lapsiin liitettyjen käsitysten keskinäistä ristiriitaisuutta. Esimerkiksi sopimuksen johdannossa todetaan:

”Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot, [– –] muistavat, kuten Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen 20. päivänä marraskuuta 1959 hyväksymässä lapsen oikeuksien julistuksessa todetaan, että ’lapsi ruumiillisen ja henkisen kypsyntymyksiensä vuoksi tarvitsee erityistä suojelua ja huolenpitoa, siihen luettuna asianmukainen hoito sekä ennen syntymää että sen jälkeen’”. (Yhdistyneet Kansakunnat, 1991)

Kuitenkin sopimuksen 13. artiklan 1. kohta kuuluu:

”Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemissa muodossa.” (Yhdistyneet Kansakunnat, 1991.)

Nämä kaksi sopimuksen kohtaa näyttävät olevan ristiriidassa, koska lapsi ei voi saada samaan aikaan ”erityistä suojelua” ja ”vastaanottaa kaikenlaisia tietoja”, koska osa lapsen vapaasti vastaanottamista tiedoista voi aiheuttaa hänelle henkistä vahinkoa tavalla, jonka aiheutuminen hänelle käytännössä osoittaa, että hän ei ole saanut erityistä suojelua.

Käytännössä lapsen oikeudet ovat siis muiden oikeuksien tavoin ristiriidassa keskenään, jolloin niistä huolehtiminen vaatii arvovalintoja ja rajanvetoja. Tutkielmani aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että yhteiskunnassa on olemassa vaikutusvaltainen ajattelutapa, jossa suhtaudutaan huomattavan karsaasti lasten yhteiskunnalliseen osallistamiseen heidän suojelunsa perusteella. Tämä aiheuttaa ja tulee väistämättä aiheuttamaan hankaluuksia niin lapsille suunnatun, kuin kaikenlaisen muunkin journalismin kentällä, esimerkiksi lapsille tarkoitettujen uutisten tarpeen kyseenalaistamisena ja lööppien piilottamisesta käydyn keskustelun kaltaisina medioiden näkyvyyden rajoituspyrkimyksinä.

6 PÄÄTÄNTÖ

6.1 Tutkimuksen arviointi

Olen tyytyväinen siihen, että sain nähdäkseni kattavan ja selkeän vastauksen tämän tutkielman tutkimuskysymykseen *millaisia mielipiteitä ja argumentteja tutkittavissa medioissa esitettiin tutkittavan ajanjakson aikana Ukrainan sotaa koskevan mediasisällön vaikutuksesta suomalaisiin lapsiin?* Mielestäni tutkimustulosteni selkeydestä kertoo se, että ne ovat tiivistettävissä tämän tutkielman tiivistelmään.

Tutkimukseni täyttää journalistiikan kentällä selvän tutkimusaukon, koska tutkimusta siitä, miten media käsittelee sota-aiheisen median vaikutuksia lapsiin ei ole tehty. Lehdistöä paljon seuraavana aihetta käsittelevien juttujen määrä Venäjän hyökkäyksen alkuviikkoina vaikutti minusta poikkeuksellisen suurelta. Media tuotti tuolloin paljon materiaalia, joka oli otollista tämän tutkielman aineistoksi.

Koen Toulminin argumentaatioanalyysimallin olleen oikea valinta tämän tutkielman tutkimusmetodiksi. Toulminin malli auttoi minua löytämään aineiston argumenteista yhdistäviä tekijöitä, koska se ikään kuin pakotti minut tutkimaan jokaista aiheeseen liittyvää argumenttia tarkkaan ja erottelemaan siitä kaikki mallin mukaiset osat. Malli myös sai minut katsomaan aineistoa tavalla, jota en olisi osannut ilman malliin tutustumista: näkemään, mitkä kriteerit argumentin täytyy täyttää ollakseen argumentti.

Malli myös tarjosi teoreettisesti perustellun syyn arvioida argumenttien impliittisiä osia. Tämä, arvokkaita oivalluksia tuottanut työ olisi saattanut ainakin osittain jäädä tekemättä, mikäli olisin valinnut jonkin toisen tutkimusmetodin, esimerkiksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin.

6.2 Jatkotutkimusaiheita

Tulevassa tutkimuksessa olisi mielenkiintoista selvittää tarkemmin suomalaisten mediantekijöiden tapaa ymmärtää lapsien perusluonnetta. Maisterintutkielmatasoista tutkimusta aiheesta löytyy, mutta vain nimenomaisesti lapsille tarkoitettujen uutisten tekijöiden kohdalla. Olisi yhteiskunnallisesti merkittävää selvittää, miten suurelle yleisölle tai pääasiassa aikuisille journalismia tekevät toimittajat näkevät heidän työnsä osuuden niin sanotussa lasten maailmassa.

Hyödyllinen aihe jatkotutkimukselle käsitelisi sitä, miten sotaa koskevat mediasisällöt vaikuttavat lapsiin ikäryhmittäin. Jutuissa käsiteltiin lasten ikäkausittaisia eroja heidän suhtautumisessaan sotaa koskevaan mediasisältöön ylimalkaisesti, mutta samaan aikaan korostettiin, miten ikäkausi tulisi ottaa huomioon esimerkiksi siinä, miten sodasta puhutaan lapsille. Tutkimus aiheesta tarjoaisi tietoa monenlaisten sotamediaa ja lapsia koskevien päätösten tueksi ja hyödyttäisi täten esimerkiksi journalisteja, vanhempia ja koko yhteiskuntaa.

Arvioin, että pohdintaluvussani esiintyvä Toivosen ja Cullingfordin tutkimus (1997) olisi hyödyllistä tehdä uudelleen nykylapsilla ja Ukrainan sotaan liittyen, koska tällä tavoin voitaisiin saada tieteellistä tietoa Ukrainan sotaa koskevan mediasisällön todellisista vaikutuksista suomalaisiin lapsiin asiasta käytävää keskustelua leimaavan maallikoiden elämänkokemukseen perustuvan pohdinnan ja asiantuntijoiden tietämykseen perustuvan analyysin rinnalle. Lisäksi tällaisella tutkimuksella saataisiin keinoa ikäryhmien kokemusten eroista sotautistietämyksen suhteen.

Kuten kirjallisuuskatsauksessa kerroin, tutkimusaineistossani oli löydettävissä ajatus, jonka mukaan lasten sotaa koskevalta mediasisällöltä suojelemisen tarve vähenisi heidän ikääntyessään. Tätä ajatusta voidaan kuitenkin haastaa vetoamalla siihen, että lasten ikääntyessä heistä tulee tietoisempia ja kykenevämpiä ymmärtävään mediassa olevan sisällön vakavuuden. Erityisesti tv-uutisten suhteen on olemassa ”äärimmäisen vankkaa” tutkimustietoa, jonka mukaan pelkoreaktiot niihin lisääntyvät lasten iän myötä (Riddle ym, 2012, 290).

Tutkimukseni innoittajana toimi keskustelu iltapäivälehtien lööpeistä ja niiden mahdollisista haitoista erityisesti pienille lapsille. Kuten johdannossa kerroin, lööpeillä on merkityksensä esimerkiksi iltapäivälehtien taloudellisille toimintaedellytyksille ja yleisön ja journalismin yhteen sovittamiselle. Koska lööppejä on pyritty piilottamaan vedoten lapsille niistä koituvaan haittaan, olisi hyödyllistä tutkia tarkemmin, aiheuttavatko ne lapsille haittaa, millaista tämä haitta on ja mitkä lasten ominaisuudet vaikuttavat haitan olemukseen ja vakavuuteen. Samoin journalistiikan kannalta olisi kiintoisaa tutkia, millainen vaikutus lööpeillä on lasten uutisista oppimiseen ja tiedon kerääntymiseen.

KIRJALLISUUS

- Alon-Tirosh, M. (2017). Children and news: Opinions of children's news program creators in Israel. *Journal of Children & Media*, 11(2), 132–146. Communication & Mass Media Complete.
- Cantor, J., & Nathanson, A. I. (1996). Children's Fright Reactions to Television News. *Journal of Communication*, 46(4), 139–152. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1996.tb01510.x>
- Carter, C. (2013). Children and the news: Rethinking citizenship in the 21st century. Teoksessa Lemish, D. (Toim.), *The Routledge international handbook of children, adolescents and media* (ss. 255–262). NY: Routledge.
- Encyclopaedia Britannica. (2022). *Stephen Edelston Toulmin*. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Stephen-Edelston-Toulmin>
- FIAM. (2022). Public Media Site Toplist. Finnish Internet Audience Measurement. <https://lookerstudio.google.com/u/0/reporting/445ac769-037b-408e-b383-9014d561cee5/page/QCkcB>
- Heikkilä, L. (16.1.2021). Ensimmäisestä "hi-tech-sodasta" 30 vuotta – uusi maailmanjärjestyskin ehdittiin jo julistaa. *Suomenmaa*. <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/ensimmaisesta-hi-tech-sodasta-jo-30-vuotta-mita-tapahtui-uudelle-maailmanjarjestykselle/>
- Hoffner, C., & Haefner, M. J. (1994). Children's news interest during the Gulf War: The role of negative effect. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 38(2), 193. Communication & Mass Media Complete.
- Karbach, J. (1987). Using Toulmin's Model of Argumentation. *Journal of Teaching Writing*, 1987(1). <https://journals.iupui.edu/index.php/teachingwriting/article/view/821/810>
- Karvanen, N. (2022, maaliskuuta 3). *Työnantajani @iltasanomat lehtien kannet on...* Twitter. https://twitter.com/niko_karvanen/status/1499287460978860032
- K-Market Littoinen. (16.1.2022). *Teimme aamulla päätöksen....* https://www.instagram.com/p/CahzAZ-NGjj/?utm_source=ig_web_copy_link
- Kotus. (2022). Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>
- Lapsenoikeudet.fi. (2023). Lapsen oikeuksien sopimus. *Lapsenoikeudet.fi*. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>
- MediaAuditFinland. (2022). *KMT 2022 lehtien lukijamäärät*. MediaAuditFinland. <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2022/11/KMT-2022-lukijamaarat-liite.pdf>

- Morison, P., Kelly, H., & Gardner, H. (1981). Reasoning about the realities on television: A developmental study. *Journal of Broadcasting*, 25(3), 229–242.
<https://doi.org/10.1080/08838158109386447>
- Mäkilä, P. (2022). "Olisi törkeääkin, jos lapset ovat somessa, eikä kukaan tuottaisi heille laadukasta sisältöä.": Mediaympäristön mahdollisuudet lasten uutisten tuottamisessa lasten uutisten tekijöiden näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/81751>
- Opetushallitus. (24.2.2022). Ohjeita varhaiskasvatukselle, kouluille ja oppilaitoksille Ukrainan kriisin käsittelyyn lasten ja nuorten kanssa. *Opetushallitus*.
<https://www.oph.fi/fi/uutiset/2022/ohjeita-varhaiskasvatukselle-kouluille-ja-oppilaitoksille-ukrainan-kriisin-kasittelyyn>
- Riddle, K., Cantor, J., Byrne, S., & Moyer-Gusé, E. (2012). "People Killing People on the News": Young Children's Descriptions of Frightening Television News Content. *Communication Quarterly*, 60(2), 278–294. Communication & Mass Media Complete.
- Rideout, V. J., & Hamel, E. (2006). *The media family: Electronic media in the lives of infants, toddlers, preschoolers and their parents*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.
- Smith, S. L., & Wilson, B. J. (2002). Children's Comprehension of and Fear Reactions to Television News. *Media Psychology*, 4(1), 1–26.
https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0401_01
- Tenhunen, A. (1.3.2022). *Somessa osa käy kierroksilla....* <https://twitter.com/Astatenhunen/status/1498608438976393218>
- Tervonen, T. (2.3.2022). *Tämä on naurettavaa pelleilyä....* Twitter. <https://twitter.com/Retvonen/status/1499082011163742212>
- Toivonen, K., & Cullingford, C. (1997). The media and information: Children's responses to Gulf war. *Journal of Educational Media*, 23(1), 51. Communication & Mass Media Complete.
- Toulmin, S. E. (1958). *The Uses of Argument* (1. p.). The Syndics of the Cambridge University Press.
- Valtioneuvosto. (24.2.2022). TP-UTVA keskusteli Venäjän Ukrainassa aloittamista sotilaallisista toimista. *Tasavallan presidentti*. <https://www.presidentti.fi/tiedote/tp-utva-keskusteli-venajan-ukrainassa-aloittamista-sotilaallisista-toimista/>
- Yhdistyneet Kansakunnat. (1991). *Yleissopimus lapsen oikeuksista*. Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

LIITE 1: LISTA AINEISTOISTA

- HS1:** Laajasalo, T. (24.2.2022). Henkinen kestävyys ei synny vain yksilön vahvuudesta, vaan myös yhteisön vastuusta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008638288.html>
- HS2:** Kurki, E. (24.2.2022a). Etenkin Itä-Suomessa voi tulla jännitteitä – opettajat saivat ohjeistuksen, miten keskustella Ukrainan kriisistä kouluissa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008639589.html>
- HS3:** Ahtiainen, A. (25.2.2022). Kriisitilanteissa lapsia on syytä suojata uutisilta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008638333.html>
- HS4:** Kurki, E. (25.2.2022b). Tiktok suoltaa nyt lasten kännyköihin järkyttävää kuvastoa – Sometohtori kehottaa panemaan koko palvelun tauolle. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008641433.html>
- HS5:** Pyhtilä, L. (1.3.2022). Kaarinalainen ruokakauppa piilotti Ukrainan sodasta kerotavat lööpit: ”Haluamme suojella perheen pienimpiä”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000008651233.html>
- HS6:** Sievinen, A. (2.3.2022). Miksi synkkien uutisten imuun jää koukkuun? Psyko-terapeutti kertoo, mihin merkkeihin kannattaa kiinnittää huomiota, jos kännykkä on koko ajan kädessä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000008648287.html>
- HS7:** Pääkirjoitustoimitus. (2.3.2022). Sodasta kertominen on iltapäivälehtienkin velvollisuus. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008660463.html>
- HS8:** Pulkkinen, L. (7.3.2022). Vanhemmat, suojelkaa lapsianne. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008662860.html>
- HS9:** Kallio, A. (7.3.2022). Sodan pelottavat kuvat eivät ole lapsia varten. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008664355.html>
- IS1:** Nykänen, R. (24.2.2022). Miten puhua lapselle Ukrainan sodasta? Asiantuntija: ”Voi herättää voimakastakin ahdistusta”. *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008637148.html>
- IS2:** Hagelin, H. (26.2.2022). Kommentti: Ukrainan järkyttävä sota vyöryy somekanaviin – mitä tehdä, kun veriset kuvat ja videot ahdistavat lapsia? *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008642308.html>
- IS3:** Iittala, H. (27.2.2022). Mitä tehdä, kun lapsi näkee Tiktokissa sota-videoita ja ahdistuu? Asiantuntija neuvoa. *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008644539.html>
- YLE1:** Virranniemi, G. (24.2.2022). ”On harmillista, että pitää sotia”, sanoo kuudesluokkalainen Linnea Jansson – Professori antaa kaksi vinkkiä, miten puhua Ukrainan kriisistä lapsille. *Yleisradio*. <https://yle.fi/a/3-12332239>

- YLE2:** Rantalainen, E. (24.2.2022). Sotakuvat hyppäävät nyt lasten ja nuorten verkkokalvoille varoittamatta – sometutkija: Nyt kannattaisi pitää taukoa Tiktokista. <https://yle.fi/a/3-12332670>
- YLE3:** Kauta, J. (25.2.2022). Lähellä itärajaa asuvien lasten reaktiot saivat kaupunginjohtajan kirjoittamaan heille kirjeen – kannustaa puhumaan peloista ja pitämään hauskaa talvilomalla. *Yleisradio*. <https://yle.fi/a/3-12333657>
- YLE4:** Kivimäki, P. (1.3.2022). Sotauutisointi riitti monelle K-kauppiaalle – ottivat iltapäivälehtien lööpit pois näkyvistä. *Yleisradio*. <https://yle.fi/a/3-12338642>
- YLE5:** Nousiainen, S. (3.3.2022). Susi Nousiaisen kolumni: Vastuullinen aikuinen ei syyllistä lasta sodasta. *Yleisradio*. <https://yle.fi/a/3-12341432>
- YLE6:** Helpinen, V. (7.3.2022). Joonas Pesonen teki päätöksen, ettei puhu Ukrainasta – seuraajat vaativat somevaikuttajilta kuitenkin kannanottoja. *Yleisradio*. <https://yle.fi/a/3-12343478>
- YLE7:** Mankkinen, J. (10.3.2022). Voiko kuvia kuolleista ihmisistä julkaista? Näin HS, IL ja Yle linjaavat Ukrainan sodan järkyttävästä kuvamateriaalista. *Yleisradio*. <https://yle.fi/a/3-12351434>